

Tarix təkcə hadisələr deyil, həm də qurub-yaradanlar haqqında düşüncələrdi, bu düşüncələrin bəşəri dəyəri, insanlığı şərtləndirən amillərə sədaqətin ehtisamıdır. Bu tarixi hadisələrlə səsleşəndə daha yaddaqalan, daha dünyəvi olur. Belə ömür yaşayanlara sağlığında da böyük şəxsiyyət deyilib, ölümündən sonra da. Ötən əsrdə Azərbaycanımızın və azərbaycanılığın cəfakəşi olmuş bir ömür yolu illər sonra da işıqla, nurla anılır. "İşıq" ifadəsi gerçək işıq məzmunludur. O işıqlı insan - Zərifə Əziz qızı Əliyeva insanların gözlərinin işığının keşiyindəydi.

Akademik

Zərifə xanım Əliyevanın xatirəsi əbədi anılacaq

Zərifə Əliyeva 1923-cü ildə Naxçıvanda, Şərur rayonunun Şahtaxtı kəndində anadan olmuşdu. 1942-ci ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun müalicə-profilaktika fakültəsinə daxil olmuş, 1947-ci ildə oranın fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdi. Niyyətlə yaşanan illərə həmişə səhərlərin yolgöstərənini deyilib. O yol ürəklərdən keçdiyinə görə qiymətlidir, unudulmazdır.

Zərifə Əliyeva belə bir ömür yaşadı. 1949-cu ildə Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda elmi işçi kimi fəaliyyətə başladı. Bu başlanğıc

malar aparmaqla, müalicə prosesində tezislərdən nəticələrə gəlməklə məhdudlaşmırdı. Oftalmoloq kimi Azərbaycanda traxoma xəstəliyinin daha geniş yayıldığı rayonlara gedir, həkim-oftalmoloqlara məruzələr oxuyurdu.

Tədqiqatlar elmi tezislərin düzgün müəyyənləşdirilməsinə əsaslanırsa, arqumentlərin bir-birindən asılılığı və bunların funksiyaya (nəticəyə) təsiri mövcud elmi biliklər sistemində yeniliyə yönəldilirsə, nəticələr uğur gətirir. Zərifə Əliyeva 1960-cı ildə "Traxomanın digər terapiya üsulları ilə birlikdə simptomları müalicəsi" mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etdi. Elmi nailiyyət Azərbaycanda insan amilinə ehtiram kimi tarixləşdi; sosial xəstəlik olan traxoma oftalmoloq Zərifə Əliyevanın elmi təxəyyülü ilə aradan qaldırıldı. Həm də qısa müddətdə...

Zərifə xanım alim idi, azərbaycanlı idi, yüksək intellektə, yüksək insani duyğulara malik alim, layiqli vətəndaş, böyük insan idi. Bu xarakter bir həkim ömrünün mahiyyətini müəyyənləşdirdi və cəmiyyət də, elm də, dövlət də belə bir insanın elmi idrakını

çox gözəl başa düşürdü ki, əbədiyyət qarşısında hər şey kiçikdir, müvəqqətidir, qalan ancaq yaxşılıqdır. Onu səkittələndirən məhz bu idi".

1967-ci ildə Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun göz xəstəlikləri kafedrasının dosenti vəzifəsinə təyin edilən tibb elmləri namizədi Zərifə xanım Əliyeva "Azərbaycanın bir sıra kimya müəssisələri işçilərinin görmə orqanının vəziyyəti"

mövzusunda yazdığı doktorluq dissertasiyasını H.Helm qoltz adına Moskva Elmi-Tədqiqat Göz Xəstəlikləri İnstitutunda müdafiə etdi. Opponentləri də, müdafiə Şurasının üzvləri də bu elmi işin dəyərini yüksək qiymətləndirdilər. Az sonra Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun Oftalmologiya kafedrasının professoru, 1983-cü ildə isə həmin kafedranın müdiri seçildi.

Bir neçə monoqrafiyanın ("Şin istehsalında gözün peşə patologiyası", "Xroniki yod intoksikasiyası ilə bağlı oftalmologiya", "Yod sənayesində gözün peşə xəstəliyinin profilaktikası") müəllifi olan tibb elmləri doktoru Zərifə Əliyevanın bir sıra elmi işləri görmə orqanında bədxassəli şişlərin diaqnostikasına və müalicəsinə həsr olunub. "Terapevtik oftalmologiya" kitabının müəlliflərindən biridir. 150-yə yaxın elmi əsərin, 12 monoqrafiyanın, dərslik və dərs vəsaitlərinin, 1 ixtira, 12 səmərələşdirici təklifin müəllifi və həmmüəllifi olan professor Zərifə xanım Əliyeva görmə orqanının peşə patologiyası sahəsində apardığı elmi-tədqiqatlara görə oftalmologiya sahəsində ən yüksək mükafata - SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının akademik M.İ.Averbax adına mükafatına layiq görülüb.

Böyük xidmətlərinə, çoxillik elmi-tədqiqat işlərinə görə professor Zərifə xanım Əliyeva 1983-cü ildə Azərbaycan Respublikası Elmlər Akademiyasının akademiki seçilmişdi.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq Sərəncamına əsasən 2023-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyi Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə akademik Zərifə Əliyevanın 100 illik yubileyi ilə əlaqədar silsilə tədbirlər həyata keçirdi.

Akademik Zərifə xanım Əliyeva həm də publisistik düşüncəyə, tənqidlərə malik alim idi. Onun yaradıcılığı təkcə tibb elmi ilə məhdudlaşmırdı, böyük alim, böyük vətəndaş həm də gənc həkimlərin həm peşə fəaliyyətlərinin optimallaşmasını, həm də onların cəmiyyətdə vətəndaşlıq mövqeyinin yüksəlişinin qayğıkeşlərindən biri idi. Onun "Yüksək etimad" kitabı həkimin şəxsiyyət kimi formalaşması baxımından Ana, Həkim, Alim, Müəllim sözüdü.

Akademik Arkadi Nesterov deyirdi ki, Zərifə xanımı tanıyanlar onu sevməyə bilmirdilər: "Qadın zərifiyi, ipək kimi yumşaq xasiyyət, xeyirxahlıq, ailəsinə, dostlarına böyük məhəbbət və səadət hissləri onun şəxsiyyətində müstəsna zəhmətsevərlik, qarşıya qoyulmuş məqsədə çatmaq üçün inadkarlıq, tibb elminə təmənnaş xidmət borcu ilə üzvi surətdə qayna-yıb-qovuşmuşdu".

Professor, Əməkdar elm xadimi Nina Şulpina Zərifə xanımın bir alim, peşəkar, həkim kimi istedadının çoxcəhətliyi və dərinliyi ilə insanı heyretə gətirdiyini söyləyirdi: "O, canlı zəkası, orijinal mühakimələri və parlaq mətbu çıxışları ilə seçilirdi. İnsani tərəvəti, səmimiyyəti, başqalarının kədərinə yanası və köməyinə çatması, ən ağır anlarda insana dayaq durması ilə hamının hörmətini qazanmışdı. Zərifə xanım ilə ünsiyyət saxlamaq səadətine nəsis olmuş hər bir şəxs onun bu insanı kəfiyyətlərini öz üzərində hiss etmişdir".

Böyük tarixi şəxsiyyət Heydər Əliyev Zərifə xanımı sonsuz sədaqətlə, sevgi ilə xatırlayırdı: "Gənc yaşlarımdan mənim həyatım dövlət işi ilə bağlı olubdur. Mən bütün həyatımı buna sərf etmişəm və bu gün də bu yolda çalışıram. Bu yolda mənim həmişə səmərəli, müvəffəqiyyətlə çalışmışımda hesab edirəm ki, ailə vəziyyətimin çox böyük rolu olub. Zərifə xanım kimi həyat yoldaşım olduğuna və o, ailəmdə çox yüksək mənəvi mühit yaratdığına görə mən xoşbəxt olmuşam. Həyatımın bütün dövrlərində işlə məşğul olduğuma görə ailə məsələlərinə fikr verməyə vaxtım olmayıb. Bunların hamısı Zərifə xanımın üzərinə düşüb və o da bu vəzifəni şərəflə, sədaqətlə, çox böyük məharətlə yerinə yetirib".

Həyatı insanın əməlləri, xalq üçün, dövlət üçün, dövlətçilik üçün gördüyü xeyirxah işlər gözəlləşdirir... Zərifə xanım Əliyeva əbədi belə anılacaq. Belə ömür yaşadığına görə...

Səbinə XASAYEVA,
Milli Məclisin deputatı.

bəşəri sevginin başlanğıcı olacaqmış...

Mövcud müalicə üsul və metodları ilə kifayətlənməyən həkimlər insanlar üçün, insanlıq üçün elm aləmində ümid işığı axtarırdı. Zərifə xanım da bu yolu seçdi, 1950-ci ildə aspiranturaya daxil oldu. Elmin işığını təbətə gətirmək istəyirdi. Bu axtarışlarda İbn Sina işığı da vardı, Zərdüştülük işığı da; mümkünsüzləri mümkün etmək niyyəti və xeyirli düşüncələr, xeyirli düşüncələrə görə xeyirxahlıqlar...

XX əsrin qırxıncı illərinin sonunda Azərbaycanda gözü zədələyən və ağır nəticələrə, bəzən tam korluğa səbəb olan traxoma xəstəliyi geniş yayılmışdı. Belə bir təhlükəli infeksiya ilə mübarizə təkcə oftalmologiyanın deyil, ümumən səhiyyənin fəaliyyətinin başlıca qayəsi idi. Oftalmoloqlar bu istiqamətdə müxtəlif problemləri ciddi araşdırır, elmi yeniliklərin istehsalata tətbiqi imkanlarını müəyyənləşdirdilər.

Oftalmoloq Zərifə Əliyeva da bu sahənin mütəxəssisi kimi traxoma xəstəliyinə qarşı aparılan müalicəvi və profilaktik tədbirlərin təşkilində və keçirilməsində fəal iştirak edirdi. Bu iştirak kabinetlərdə araşdır-

böyük ehtiramla,
böyük sevgi ilə dəstəkləyirdi.

Traxoma təkcə sənaye müəssisələrində yayılmamışdı, bu infeksiya xəstəlik respublikanın uşaq evlərini də təhdid edirdi. Bu, tibb elmləri namizədi Zərifə xanım Əliyevanı təkcə həkim kimi deyil, həm də bir ana kimi narahat edirdi. Bu istiqamətdə fəaliyyəti çox geniş idi. Kiçik bir informasiya onun özünü də səfərbər edirdi, müəyyənləşdirdiyi oftalmoloqlar qrupunun da həmin əraziyə ezam edilməsinin hüquqi, xidməti və insani əsası olurdu; uşaq dünyasını hədələyən qaranlıqlara vaxtında işıq yönəldirilirdi...

Elmira Axundova yazır: "Özü də çoxsaylı vəzifələrinin heç birinə qətiyyən formal yanaşmırdı. Məsələlərin müzakirəsində şəxsən iştirak edir, onların uğurlu həlli üçün bilik, qüvvə və enerjisini əsirgəməirdi. Bu zaman çalışdığı ki, gündəlik həyatının işlə bağlı tərəfi heç bir halda qadın və ana kimi üzərinə düşən vəzifələri üstələməsin. Bəzən Zərifə xanım elmi və ictimai işlərin ailəsinə, övladlarına ayıra biləcəyi vaxtı əlindən aldığına görə özünü günahkar hiss edirdi". Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev anasını bənzərsiz sevgilərlə xatırlayır: "Bizimlə keçirdiyi son günlərdə Zərifə xanım bildirdi ki, ömrü sona çatır, özü də, bütün həkimlər də tam açıq danışdılar, üstüörtülü danışılardan uzaq idilər. Onun ürəyi elə işıqlı qalırdı. Ölüm fikri onu qorxutmurdu. Onu narahat edən onsuz qalacaq adamlar idi. Gücdən, qüvvədən düşmüşdü. Bütün ömrü boyu olduğu kimi, səssiz bir məğrurluqla əriyirdi. Ölümü də ona həyatı kimi dərin hörmət gətirdi. O,